(רש"ב"ם) בין ראשון לשני ובין שני לשלישי

*בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה, בין שלישי לרביעי לא ישתה: ואי אמרת מסעד סעיד אמאי ישתה הא קא אכיל למצה אכילה גסה אלא שמע מינה מגרר גריר, רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא, נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסחא הוא, דילמא מימשך ואתי לאימנועי מלמעבד פיסחא הוא וסבר לה כי הא *דאמר רבי אושעיא אמר ר"א: מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר לשמו, ומצפרא זמן פסחא הוא, דכולי יומא חזי לפסחא דסבר °בין הערבים = בין ערב דאתמול לערב דהאידנא שמו' יב אמרי לא, *שאני רב ששת דאיסטניס הוה דאי טעים בצפרא מידי, לאורתא לא הוה מהני ליה מיכלא: ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב: איתמר מצה צריך הסיבה, מרור אין צריך הסיבה, יין: איתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה ואיתמר משמיה דרב נחמן אין צריך הסיבה - ולא פליגי הא בתרתי כסי קמאי הא בתרתי כסי בתראי °אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא: אמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה מאי דהוה הוה ואמרי לה להאי גיסא אדרבה תרי כסי בתראי בעו הסיבה ההיא שעתא דקא הויא חירות, תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה דאכתי "עבדים היינו" קאמר, השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי *°גאידי ואידי בעו הסיבה. דפרקדן לא שמיה הסיבה, הסיבת ימין לא שמה הסיבה, ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה. דאשה אצל בעלה לא בעיא הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה הבן אצל אביו בעי הסיבה, איבעיא להו תלמיד אצל רבו מאי? ת"ש (אמר) אביי: כי הוינן בי מר זגינן אבירכי דהדדי, כי אתינן לבי רב יוסף אמר לן ולא צריכתו *זמורא רבך כמורא שמים מיתיבי עם הכל אדם מיסב ואפילו תלמיד אצל רבו? כי תניא ההיא בשוליא דנגרי, איבעיא להו שמש מאי? תא שמע דאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא - חמיסב אין, לא מיסב לא, שמע מינה בעי הסיבה שמע מינה ואמר ר' יהושע בן לוי טנשים חייבות בארבעה כוסות הללו

שאף

בין הכוסות הללו. בין הראשון לשני: נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח. וקסבר כרבי יהודה בן בתירא דאמר כולי יומא זמן שחיטה הוא ומאי בין הערבים ערב דאתמול משכלה ערב דאתמול דהיינו משעלה עמוד השחר לערב דהאידנא משום הכי מתענה כולי יומא ואע"פ שלא היה תורה אור פסח בימיו אהיל ומיתסרא בכך: לא רב ששת איסטניס. מעונג היה ואי הוה טעים מצפרא לא מצי למיטעם מצה לתיאבון לאורתא: עד שיסב. הסיבה על יד שמאל: מצה צריכה הסיבה. כבני חורין שהוא זכר לגאולה: מרור אין צריך הסיבה. שהוא זכר לעבדות: שמא יקדים. אפרקדן קאי שמתוך שצוארו שוחה לאחוריו שיפוי כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה והקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונחנק: הוה זגינן אבירכי דהדדי. נשענין כל אחד על ברכי חבירו: בשוליא דנגרי. תלמידו של נגר המלמדו אומנות: ארבע כוסות. שלשה כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגומר ורביעי ברכת המזון:

שאף

◆ ◆ ◆

רשב"ם

בין הכוסות הללו. (א) בין הראשון לשני (א) בין השני לשלישי ומשום דאמרה מגרר גריר ליה הוא כדמפרש ואזיל: בין שלישי לרביעי לא ישתה. שלישי דברכת המזון דכיון דלא חיישינן עוד לגרירי ליכא לא שרינן ליה דנראה כמוסיף על ארבעה כוסות, ובגמרא ירושלמי נמצא למה, כדי שלא ישתכר דתו לא חזי למיגמר הלילא ופריך התם הלא כבר משוכר הוא שהרי שתה הרבה בסעודתו? ומשני יין שבתוך המזון לא משכר, שלאחר המזון משכר: נימא קסבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח. וקסבר לה בשחיטת פסח כר' יהודה בן בתירא דאמר כוליה יומא זמן שחיטה הוא ומאי "בין הערבים" דכתיב בפסח = בין ערב דהאידנא לערב דאתמול משכלה ערב דאתמול דהיינו משעלה עמוד השחר לערב דהאידנא משום הכי מתענה כוליה יומא ואע"פ שלא היה פסח בימיו, אהיל ואיתסר איתסר: ואי טעם מידי בצפרא. לא מצי למיכל מצה לתיאבון לאורתא: עד שיסב. הסיבה של יד שמאל: מצה צריכה הסיבה. כשאוכל מצה של מטה לילה הראשון כבני חורין שהוא זכר לגאולה: מרור אין צריך הסיבה. שהוא זכר לעבדות: דהשתא הוא משתעבדי בחירות. ובגאולה שהוא אומר הגדה השתא שמעינן מינה: דארבעה כוסות צריך הסיבה, מרור אין צריך הסיבה: פרקדן. פניו (א) וגלוי כלפי מעלה ושוכב על אחוריו: הסיבת ימין לאו שמה הסיבה. שהרי בימינו הוא צריך לאכול: שמא יקדים. אפרקדן קאי שמתוך שצוארו שוחה לאחוריו שפוי כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה וקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונחנק כך פירש רבינו שלמה וקשיא לי אמאי לא סמכיה להאי ולא אהסיבת ימין ורבותי פירשו שמא יקדים קנה לושט דושט הוי על (דרך) [לד] ימין ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאיליו כשהוא מטה כלפי ימין ואם יכנס בו המאכל הרי סכנה שאין אוכלין ומשקין נכנסין אלא דרך הושט ולכך נראה בעיני דאהסיבת ימין קאי מדסמכיה לדידיה: אשה אינה צריכה הסיבה. מפני אימת בעלה וכפופה לו ומפרש בשאילתות דרב אחאי *לאו דרכייהו דנשי למיזגא: בן אצל אביו צריך הסיבה. דלא הוי כפוף כל כך: בי מר. רבה: הוה זגינן אבירכי דהדדי · כל אחד נשען על ברכי חבירו: כי אתינן לבי רב יוסף. דרבה מלך מקמי דרב יוסף: כמורא שמים. דכתיב (דברים ו) "את ה' אלהיך תירא" לרבות תלמידי חכמים (לעיל דף כב:) השוה מורא רבו למורא שמים: בשוליא דנגרי. תלמידו של נגר שמלמדו אומנות: שמש שאכל כזית מצה. לא גרסינן באחרונה:

שאף

אלא אי אמרת מסעד סעיד. והא דאמרינן בפ' כיצד מברכין (ברכות דף לה:) דחמרא סעיד ומשמח מפרש התם דמוכא גריר פורתא סעיד: רב ששת הוה יתיב בתעניתא. לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ונזהר מלאכול והבכורות נהגו להתענות ערב פסח דקתני במסכת סופרים (פרק כא הלכה ג) שאין מתענין בניסן אלא הבכורות בערב הפסח: נימא קא סבר רב ששת משום פסח. ואע"ג דהשתא ליכא פסח מכל מקום האיסור שהיה בזמן הבית לא בטל ואע"ג דרבי יהודה בן בתירא לא מכשר אלא בדיעבד אבל לכתחלה אסור משום לא תשחט על חמץ * לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים עד ו' שעות ולא אשכחן תנא דפליג מכל מקום כיון דדיעבד כשר סבירא ליה להחמיר שלא לאכול מן הבקר: מאי דהוה הוה. שכבר אמרו גאולה לפני הסעודה ואף על גב דמצה צריכה הסיבה ולא אמר מאי דהוה הוה שאני מצה שהיא עיקר סעודה יותר מיין ועוד ביין היסב כבר בשני כוסות הראשונים ועוד שכתובה בתורה זכר לחירות שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגאלו ואע"ג דהויא לחם עוני יש לאוכלה דרך חירות ומה שצריך הסיבה במצה היינו כשמברכין על אכילת מצה ובאפיקומן: כולהו נמי צריכי הסיבה. וכל ד' כוסות צריכים הסיבה בשעת שתיה ול"ע אם שכח ולא היסב אם יחזור וישתה וכן אם בכוס שלישי לא היסב אם יכול לחזור ולשתות בהסיבה אף על גב דבין שלישי לרביעי לא ישתה: פרקדן. פניו למעלה ולא כמפרש פניו למטה דאין דרך לאכול בענין זה וכן משמע בהמוכר את הספינה (ב"ב עד.) במתי מדבר דגנו אפרקיד ואזיל פרשא תותי ברכיה כדנקיט רומחא בידיה*: בפני רבו אין צריך הסיבה. נראה דאביו והוא רבו נמי אין צריך דלא גרע מרבו אחר מיהו סתם אב מלמד לבנו תורה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף לא.) שהבן ירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה ואפי' הכי קאמר בפני אביו צריך הסיבה:

שאף

מז א מיי' פ"ו מהל' מצה הלכה (ג) [יב] טוש"ע א"ח סי' תע ס"ג וסי' תעא ס"א בהג"ה:

מח ב מיי' פ"ז שם הלכה ח סמג עשין מא טור ש"ע א"ח סי' תעב ס"ח:

מט ג מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סימן תעג ס"ב וסי' תעט וסי' תפ:

נ ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תעב ס"ג:

נא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

[כדאיתא לעיל ה:]

נב ו ז מיי' שם טור ש"ע שם ס"ה:

נג ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

נד ט מיי' שם הלכה ז טור ש"ע שם סעיף יד:

[וע"ע תוס' ב"ב עד: ד"ה וגנו ותוס' נדה יד. ד"ה אפרקיד]

◆ ◆ ◆

רבינו חננאל

רב ששת הוה יתיב בתעניתא במעלי דפסחא ומסקנא משום דהוה אסתנים ואי הוה טעים מידי לא הוה מצי למיכל באורתא: אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב איתמר מצה בעיא הסיבה מרור לא בעי הסיבה יין איתמר דבעי הסיבה ואיתמר דלא בעי הסיבה ואסיקנא ארבעה כסי כולהו בעו הסיבה: פרקדן פירוש רובץ לאחוריו ויש אומרים על פניו: הסיבת ימין לא שמה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבוא לידי סכנה ואינה הסיבה אלא בשמאל · אשה חשובה בעיא הסיבה ולתה לא · בן בפני אביו בעי הסיבה תלמיד בפני רבו לא בעי הסיבה מורא רבך כמורא שמים: אמר ר"י בן לוי נשים חייבות בארבעה כוסות כאנשים

לקמן קיז:

זבחים יח: [שם איתא א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכצ"ל]

ס"א כולהו נמי בעו

[נ"ל דאמר]

אבות פ"ד מי"ב

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה פרקדן פניו ובטנו כלפי:

גליון הש"ס
גמרא אמרי לה להאי גיסא · שבת קה ע"א ב"ב מב ע"ב: שם אידי ואידי בעו הסיבה · עיין תשו' הרא"ש ח"ב סי' ע"ס:

[פרשה זו סי' ש]

נושא
ר' ששת ישב בתענית כל ערב פסח - הגמ' תברר למה נהג הכי
מבנה
ב' חזקים על השאלה נימא קא סבר...

נושא/מבנה
◇ מה בעי הסיבה ומה לא
* בירור דיני הסבה ביין מעסיק את הגמ' כל שורות האלו כפי שמסומן

נושא/מבנה
⌂ באיזו צורה מסיבין
△ ומי בעי להסב

מבנה
⋈ מימרות של ריב"ל
נושא
ד' כוסות